

ARABLAR ISPANIYADA: REKOSKISTA HARAKATINING VUJUDGA KELISHI

Jahongirova Munira Muroddin qizi

Nizomiy nomidagi O‘zMPU

Tarix yo‘nalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada o‘rta asrlarda Ispaniya tarixida ro‘y bergan voqealar va jarayonlar haqida ma’lumotlarga ega bo‘lasiz. O‘rta asrlarda Arablar zulmiga qarshi harakatlar va Ispaniya avvalgi hududlarini tiklashga bo‘lgan harakati haqida so‘z boradi. Mamlakatda rekonkista harakati avj oladi. Yagona Ispaniya davlati shakllana boshlaydi.

Kalit so‘zlar: Rekonkista, 756-yil, Kordova, Pireniy yarim oroli, Ispaniya, Arab xalifaligi, Tarik, Gibraltar, Toledo, mavrlar, Kastiliya, Aragon, yahudiylar, kortes, Izabella, Ferdinand, Granada, nasroniylar, Buyuk geografik kashfiyotlar.

Аннотация: В данной статье вы получите информацию о событиях и процессах, происходивших в истории Испании в средние века. Речь идет о движениях против угнетения со стороны арабов в этот период и стремлении восстановить прежние территории Испании. В стране набирает силу движение Реконкисты. Начинает формироваться единое испанское государство.

Ключевые слова: Реконкиста, 756 год, Кордова, Пиренейский полуостров, Испания, Арабский халифат, Тарик, Гибралтар, Толедо, мавры, Кастилия, Арагон, евреи, кортесы, Изабелла, Фердинанд, Гранада, христиане, Великие географические открытия.

Annotation: This article provides information about the events and processes that took place in the history of Spain during the Middle Ages. It discusses the movements against Arab oppression during this period and Spain’s efforts to reclaim its former territories. The Reconquista movement gains momentum in the country, and the formation of a unified Spanish state begins.

Keywords: Reconquista, 756 AD, Cordoba, Iberian Peninsula, Spain, Arab Caliphate, Tariq, Gibraltar, Toledo, Moors, Castile, Aragon, Jews, Cortes, Isabella, Ferdinand, Granada, Christians, Great Geographical Discoveries.

Ispaniya Yevropaning janubi-gʻarbiy qismida, Pireniy yarim orolida joylashgan davlat. Tarkibida bir qancha millat va elatlarni jamlagan bu davlatning tarixi ham anchayin rang-barang. Ispaniya hududida odamlar quyi paleolit davridan beri yashab kelgan va finikiyaliklar va yunonlar tomonidan oʻzlashtirilgan. Arablar bosib olishi arafasida V asrdan beri vestgotlar (gʻarbiy togʻliklar) hukmronlik qilib kelayotgan Ispaniya juda xarob ahvolda edi. Juda katta yer va boylikka ega boʻlgan ruhoniylar faqat bitta ish bilan, yaʼni ayovsiz ravishda mamlakatda eʼtiqod (diniy ishonch) oʻrnatish bilan band edilar. Natijada mamlakatda ichki nizolar kuchayib bordi. VIII asrning boshiga kelib poytaxti Damashq boʻlgan Arab xalifaligi ulkan hududga ega boʻldi. Shimoliy Afrikani istilo qilgan arablar endi Yevropa tomon harakat boshlaydi. 711- yilda kichik lashkarboshilardan biri Tarik 7000 kishilik qoʻshini bilan Oʻrta yer dengizidan oʻtdi. Yevropada undan yodgorlik boʻlib Gibraltar boʻgʻozi nomi qoldi (Djabal-al-Tariq ispanchasiga Gibraltar). Tariq qoʻshini tez orada 12000 kishiga yetdi. Tezda Kordova va Tolido zabt etildi. 732-yilda ularning Yevropaga yanada ichkariroq kirishiga franklar qiroli Karl Martell toʻsiq qoʻydi. Arablarning Pireniy yarim orolidagi 20-yillik yurishlari natijasida shimoldagi Galitsiya va Austriyadan tashqari barcha hududlar ular qoʻl ostiga oʻtdi. Keyinchalik xuddi shu Galitsiya va Austriyadagi arablarni Ispaniyadan quvib chiqarish harakati ispancha “rekonkista”, “qaytadan bosib olish” boshlandi.⁷ Rekonkista harakatida faqat ispanlar emas balki, barcha xristianlar qatnashdi. Birgina Pireniy togʻlarini mavrlardan ozod etishda ispanlardan tashqari yevropalik ritsarlar (asosan italyan va fransuzlar) qatnashgan. 1085-yilda ispanlar Toledoni bosib olishdi. Bu gʻalaba juda muhim edi. Shu bilan birga, oʻzaro urushlardan charchagan arablar Afrika barberlaridan yordam soʻradilar. Birlashgan Mavritaniya armiyasi ispanlarni magʻlub etishga muvaffaq boʻldi, bu esa Rekonkistani bir muddat sekinlashtirdi. Tez orada (XII asr oʻrtalarida) Shimoliy Afrika berberlari oʻrnini boshqa boshqa bosqinchilar – Marokash almohadlari egalladi. Taxminan 1030-yilda Kordova xalifaligi oʻnlab mustaqil knyazliklarga parchalanib ketdi. XI asr oʻrtalaridan XIII asr oʻrtalarigacha Rekonkistada eng katta muvaffaqiyatlarga erishildi. Xristianlar Toledo shahrini egallagach, Kastiliya qirolligining poytaxtini unga koʻchirdi. Keyinchalik Aragon yirik musulmon markazi Saragosani egallab oldi, portugallar esa Lissaboni olib, uni poytaxtga aylantirdilar. Xristianlarning janubga bosimi kuchayib borardi.

⁷ B.Mirkomilov, F.Aqchayev, O.Mamirov “Oʻrta asrlar tarixi” T-2016.

1212-yilda Kastiliya va yarim orolning boshqa nasroniy davlatlarining birlashgan kuchlari Las Navas de Tolosa qishlog‘i yaqinidagi jangda Mavr qo‘shinlarini tor-mor qildilar. Ispaniyadagi Mavrlarning kuchlari nihoyat barbod qilindi. Keyingi o‘n yilliklarda Kastiliya markazlari Kordova, Sevilya va boshqalarda bo‘lgan eng yirik musulmon knyazliklarini egalladi. Aragon o‘z kuchini Balear orollarida, Sitsiliya va Sardiniya orollarida, keyinroq Italiyaning janubida mustahkamladi. Mavrlarning janubda faqat boy hududi – Granada amirligi bor edi.⁸

Ko‘pgina yahudiylar Rim davridan beri Pireneyda yashagan. Musulmon Ispaniyasida o‘rta asrlardagi yahudiy madaniyatining markazlaridan biri paydo bo‘ldi. Yahudiylar dehqonlar, hunarmandlar, savdogarlar bo‘lib, eng ma‘lumotlilari mamlakat boshqaruvida qatnashgan: ular savdo va diplomatik missiyalarni amalga oshirgan, shifokor, elchi bo‘lib xizmat qilgan, soliq yig‘ish bilan shug‘ullangan. Ammo XII asrdan boshlab, aqidaparast berberlar bosqinidan so‘ng, yahudiylar islomni qabul qilishga majbur bo‘la boshladilar. Ko‘pgina yahudiylar otabobolarining e‘tiqodidan voz kechishni istamay, shimolga xristianlarga qochib ketishdi. Xristian Ispaniyada uzoq vaqt davomida yahudiylarga munosabat boshqa mamlakatlarga qaraganda ancha yaxshi edi. Ammo XIV asrning oxiridan boshlab, Rekonkista tugash arafasida, yahudiylarni ta‘qib qilish boshlandi. Ularga tanlov berildi: suvga cho‘mish yoki o‘lim. Ko‘pchilik o‘z e‘tiqodlari uchun shahid bo‘ldi, boshqalari bo‘ronni kutish va kelajakda o‘z imonlariga qaytish umidida nasroniylikni qabul qilishni tanladilar. Biroq suvga cho‘mgan yahudiylar nasroniylar bilan teng huquqli deb tan olinmagan.

Pireney yarim orolida vujudga kelgan shtatlar mulkiy monarxiyalar edi. Dastlab, Kastiliyada qirollar maslahat uchun eng oliy dunyoviy va cherkov zodagonlarini chaqirdilar. Keyinchalik majlislarga shaharliklar vakillari, hattoki erkin dehqonlar ham taklif etila boshlandi. Shunday qilib, mulk vakillari – korte-sy (“sud” so‘zidan – qirollik saroyi) yig‘ilishi bo‘lib o‘tdi. Kastiliyadagi Kortess, Fransiyadagi General Estates kabi, uchta palataga bo‘lingan. Kortess yangi soliqlarni tasdiqladi va qonunlar chiqarishda qatnashdi. Sinf institutlari Pireney yarim orolidagi boshqa qirolliklarda ham vujudga kelgan. Ammo Kastiliya Kortess Evropada dehqonlar ishtirokidagi birinchi parlament edi.

⁸ Salimov T.O’ “Jahon tarixi” Toshkent «Universitet» 2014. 217-b.

XII asr oxirida mamlakatni birlashtirishning oxirgi bosqichi boshlandi. 1479-yilda er-xotin Izabella Kastiliskaya va Aragonlik Ferdinand hukmronligi ostida ikki davlat yagona Ispaniya qirolligiga birlashdi. Navarra Aragon va Fransiya o'rtasida bo'lingan. Endi mavrlarni Ispaniyadan butunlay chiqarib yuborish vaqti keldi. 1492-yilda, 10 yillik urushdan so'ng, Ferdinand va Izabella qo'shinlari Granadani egallab olishdi. Pireney yarim oroli hududida ikkita nasroniy shohligi qoldi – Ispaniya va Portugaliya. Bu hududlar asta sekin Yevropaning eng yetakchi davlatlari sirasiga kirib boradi, chunki aynan Buyuk geografik kashfiyotlarni bu davlatlar amalga oshirib beradi.

Ispaniyada rekonkista harakati — bu VIII asrda boshlangan va 1492-yilda Granada amirligining qulashi bilan yakunlangan uzoq davom etgan tarixiy jarayon bo'lib, nasroniy qirolliklar tomonidan musulmonlar egallagan hududlarni qayta zabt etishga qaratilgan harakatdir. Ushbu harakat nafaqat harbiy yurishlar bilan, balki diniy, siyosiy va madaniy o'zgarishlar bilan ham ajralib turadi. Rekonkista natijasida Ispaniya yagona, markazlashgan nasroniy davlati sifatida shakllandi va bu holat mamlakatning keyingi tarixiy rivojlanishiga hamda Yevropadagi siyosiy muvozanatga sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Shu tariqa, rekonkista Ispaniya tarixida muhim burilish nuqtasi bo'lib xizmat qildi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Salimov T.O' "Jahon tarixi" Toshkent «Universitet» 2014. 217-b.
2. B.Mirkomilov, F.Aqchayev, O.Mamirov "O'rta asrlar tarixi" T-2016.
3. С.П. Карпова, История Средних Веков, т. 1 и 2, 2003.
4. Torben Kjersgaard NIELSEN and Iben FONNESBERG-SCHMIDT Crusading on the Edge Ideas and Practice of Crusading in Iberia and the Baltic Region, 1100-1500 edited by.
5. Альтамира-и-Кревеа Альтамира-и-Кревеа Рафаэль. История Испании. Том I.